

“Hem sobrepassat els límits”

Ernest Garcia (Alacant, 1948) és un dels màxims experts del país en ecologia, polítiques ambientals i desenvolupament sostenible. Aquest doctor en filosofia i catedràtic de sociologia en la Universitat de València opina que, tot i que ja “se’ns ha acabat el crèdit”, encara som a temps d’evitar el col·lapse.

RAFA GIL

Sobrepassem els límits?

—Sí, hi ha molta informació que apunta en aquest sentit. L’informe Meadows, que va ser un referent fa trenta anys, ja advertia sobre els límits del creixement i pronosticava que si el ritme de consum de recursos i de contaminació continuava, s’arribaria a una situació de translimitació [superació del límits] a la segona meitat del segle XXI. Ara s’ha revisat l’informe i han arribat a la conclusió que la translimitació es va produir a mitjan dècada dels 80. Des d’aleshores fem servir els recursos de la terra per damunt de la capacitat de recuperació. Des de fa vint anys vivim per damunt de les capacitat de la terra.

D’una altra banda, hi ha la provisió de combustibles fòssils, que són la principal font d’energia del planeta. Si no hem arribat ja al punt màxim de producció de petroli, som a punt d’arribar-hi. Finalment, hi ha la qüestió dels ecosistemes: dues terceres parts dels ecosistemes de tot el món es van deteriorant.

—Els anys 70, els ecologistes ja feien advertiments en aquest sentit. Per què els hauríem de creure, quaranta anys després?

—El missatge de fa quaranta anys era: “Alerta, que si no es reacciona a temps, la degradació pot posar en perill la continuïtat de la societat industrial!” Aleshores era un advertiment, però ara ja som en aquesta situació. Per tant, o bé el reajust, el redimensionament de l’activitat humana es produeix voluntàriament o bé es produeix involuntàriament i fora de control. Aquestes són les dues opcions possibles. Si estem per damunt dels límits, el decreixement no és cap opció, és una cosa inevitable. L’opció dels humans no és reaccionar a temps per evitar-ho o esperar-se, sinó que l’opció

és si l'ajust s'esdevé de manera voluntària o involuntària.

—**Hi poseu dates?**

—La hipòtesi que prenem en consideració nosaltres —i la gent que hi ha en el moviment del decreixement— és que ja vivim aquesta situació. Fa uns mesos l'economista en cap de l'Agència Internacional de l'Energia va fer unes declaracions molt interessants. Deia: “Desafortunadament, estem en una situació de recessió i això fa que les tensions derivades de la demanda de més petroli no es noten. Si es produeix una reactivació econòmica, la recessió serà substituïda per la catàstrofe.”

—**Vivim de crèdit?**

—No, se'ns ha acabat el crèdit. Passa que allò que diuen els informes és retòrica política. Diuen: “La situació comença a ser greu i pot ser terrible si no s'hi fa res en deu anys.” I en realitat, ningú no sap si queden deu anys o vint, perquè això és impossible de saber. De manera que qui té capacitat de decisió no pot dir a la gent que té cinquanta anys de marge perquè la gent no s'hi sent implicada. I en la retòrica política tampoc no es pot dir “ja ens hem passat”, perquè, si es diu açò, tampoc no es farà res. Per això, dient que queden deu anys s'exigeix una reacció immediata.

—**Què hi ha en perill: el planeta o la presència de la humanitat sobre la terra?**

—No crec que el planeta perille. Quant a la presència de l'espècie humana, jo crec que no, per bé que hi ha opinions en el sentit contrari. L'espectre de les conseqüències que es poden arribar a veure és molt divers: va des del col·lapse catastròfic de la societat industrial fins a les reorganitzacions digeribles. I, de fet, en les discussions científiques hi ha aquests dos pols: un grup d'optimistes, que diuen que és una ocasió per a una transició cap al *menys i millor*, una mena de davallada pròspera; i un grup de pessimistes, que defensen que, en una societat capitalista com l'actual —que depèn tant d'una dinàmica expansiva—, si es col·lapsa de manera catastròfica es descompon el sistema fins a recular a economies de subsistència o a fases fins i tot més regressives. Tot plegat, no es pot saber. No hi ha predicció possible.

Açò s'entén molt bé si ho analitzes problema per problema. Per exemple,

en la qüestió de l'agricultura. Per a una població de més de 7.000 milions i que és previst que arribe a 9.000 o 10.000 milions en trenta anys o quaranta, la possibilitat de producció d'aliments és al límit...

—**Però es pot produir un canvi tecnològic. Malthus ja va advertir que no hi hauria prou aliments per a tothom i s'ha demostrat que les seues prediccions anaven errades.**

—És cert. A la segona meitat del segle XX ha passat que hi va haver un enorme creixement de la població i la situació malthusiana no s'ha produït perquè la producció ha crescut més encara. Això ha fet que tothom diguera que el problema de la fam al món és de justícia distributiva. Això ha estat veritat a la segona meitat del segle XX, però no necessàriament ho serà a les primeres dècades del segle XXI, per dues raons. En primer lloc, perquè la variable de la població canvia. A la segona meitat del segle XX vam passar de 2.000 milions a 5.000 milions d'habitants. I a la primera d'aquest segle podríem passar de 5.000 a 10.000. L'escala de la demanda és, doncs, molt més gran.

En segon lloc, perquè les tecnologies que han permès l'expansió de la producció d'aliments s'acosten al límit. D'una banda, a moltes zones agrícoles del món no es poden aplicar més fertilitzants químics. D'una altra banda, anem arribant al límit en la selecció de varietats. La cosa és molt elemental: es la proporció entre el gra i la palla. Gràcies a la revolució verda, els fruits avui tenen un 40% de gra i un 50% de tall, les fulles, material inservible... I el percentatge no es pot augmentar més, perquè si no, la planta no s'aguanta. La selecció de varietats que s'ha produït ha arribat a un punt en què és molt difícil que es pugui avançar més. Quant a l'enginyeria genètica, pot produir millores, però no tan importants com les que s'han aconseguit fins ara.

—**De totes maneres, l'ONU pronostica que l'any 2050 hi haurà un pic de 9.800 milions d'habitants i que a partir d'ací s'estabilitzarà la població mundial.**

—Amb aquestes xifres arribaríem al límit d'allò que pot gestionar-se. Hi hauria per a cada persona 0,7 hectàrees de terra cultivable. Per tant, la pregunta que ens hem de fer és: amb 0,7 hectàrees

“El reajust o es produeix voluntàriament o involuntàriament i sense control”

n'hi ha prou per a alimentar adequadament una persona? És una pregunta molt simple però és bàsica, perquè és improbable que puguem aconseguir més terres de cultiu. A València consumim tres vegades això. Aleshores, si alimentar adequadament la població del món el 2050 significa que els 9.800 milions d'habitants mengen com els valencians d'ara, la resposta clarament és no. Tret que la productivitat es multiplique per tres. I és raonable d'esperar que en quaranta anys la productivitat agrària es multiplique per tres? No, és impossible. Potser es pot augmentar un poc, però és bastant improbable perquè mai no hi haurà fruits que tinguen un 150% de gra i un -50% de palla. Això no passarà mai. No és un problema d'innovació tècnica, és un límit que no és superable tecnològicament. Ara bé, no tothom ha de menjar com mengem a València ara. Hom pot passar amb menys. En alguns indrets de la Xina mengen bé i prou amb la meitat d'aquesta superfície, fins i tot amb una dieta més saludable que la nostra.

—**Els càlculs tècnics surten, però després, aplicats a la realitat...**

—Aquesta és la qüestió rellevant. Perquè una cosa és fer els comptes i l'altra la plausibilitat que puguem donar-hi com a científics socials. És possible d'alimentar adequadament una població de 9.000 milions de persones si passen coses com la difusió de les millors tecnologies disponibles a baix cost en termes de cooperació internacional; si les estructures d'accés i de propietat de la terra s'optimitzen arreu amb una reforma agrària universal; si els *inputs* necessaris, entre quals els energètics, estan disponibles; si les tendències a descompensar la dieta que van associades al desenvolupament sistemàticament s'inverteixen; és a dir, si els valencians aprenem a menjar adequadament amb la meitat que ara? Si tot això es produeix, tècnicament hi ha prou menjar. Però, com a científic social, puc

RAFA GIL

dir que és poc plausible que els trenta anys vinents s'assolesquen els graus necessaris de cohesió social, solidaritat internacional, imaginació política i capacitat de lideratge perquè tot això pugui arribar a passar.

—**La solució, doncs, és reduir la població del planeta?**

—Evidentment que sí.

—**Però com es fa perquè siga democràtic?**

—És un problema. Fa molts anys, Kenneth Boulding va proposar una solució d'economista: fer un mercat negociable, com les emissions de CO₂.

—**Amb els fills? Això com seria?**

—S'assigna una quota de persones: cada dona té dret a tenir dos fills. Aleshores, qui en vulga tenir més, pot negociar amb alguna que no vulga tenir-ne i li'n compra els seus drets.

—...

—Jo crec que el plantejament de Boulding eren una provocació. Els economistes introdueixen llibertat en el sistema creant mercats i després parlem del mercat lliure, de la societat democràtica. Boulding també diu que podem aplicar els principis del mercat a la maternitat.

Aleshores entrem en la discussió sobre la política xinesa del fill únic: pot ser necessària però és massa despòtica. La negociació de l'escassetat, al límit, sempre és més difícil que la negociació sense límits. Per tot això és difícil de pensar en polítiques i institucions acceptables des del punt de vista cultural i moral per plantar cara a aquest problema. Però si

el problema hi és, l'alternativa no és no fer res perquè, en aquest cas, actuarà la natura. I aleshores el problema se solucionarà per la via de la taxa de mortalitat, les malalties i les guerres. Aleshores, què és pitjor? Aquesta és la pregunta correcta que ens hem de fer.

—**El problema és que mai no ens havíem enfrontat a aquest problema.**

—En absolut. Múltiples civilitzacions al llarg de la història han plantat cara a aquest problema. A l'illa de Tikopia, quan hi arribaren els europeus, no havien tingut problemes d'aquesta mena perquè havien seguit normes de control demogràfic molt dures. Què feien? Coses com ara l'infanticidi o l'expulsió forçosa dels excedents: els posaven en una barca i els deien "ja us apanyareu". Són mesures que des del punt de vista moral no són acceptables.

Són exemples interessants perquè intervenen en un punt clau: la capacitat d'adaptació anticipatòria. Perquè si estem abocats al desastre, aleshores no val la pena ni prendre-ho en consideració. Ja vindrà i ja està. Les visions més pessimistes diuen que la societat capitalista industrial és incapaç d'adherir-se a mesures d'aqueixa mena. Per tant, la catàstrofe és inevitable.

El cas de Tikopia, en canvi, mostra que antropològicament també és possible aquesta capacitat de decidir, amb independència de les solucions concretes que ells trobaren al seu problema. La qüestió és que hi ha exemples d'adaptació a sistemes de normes que permeten

de mantenir sota control les dimensions físiques de la societat humana perquè no se supere la capacitat de càrrega del planeta. Per tant, en teoria seria possible de fer això mateix. És clar que aquell sistema i aquest són diferents, però dir que estem determinats biològicament per a la catàstrofe no és correcte.

—**La gent està més conscienciada des del punt de vista ambiental i també en el sentit que si continuem així estem abocats al precipici, però ningú no fa res.**

Hi ha el consens que som davant un problema real. Per tant, caldria fer alguna cosa perquè, si no, tot es complicarà. I aleshores els qui han de fer són els experts i els governs, és a dir, els qui en saben i els qui poden.

Però en la realitat les coses passen d'una determinada manera, com va passar a Copenhaguen: els científics diuen quin és el problema i què caldria fer. I els polítics discuteixen si es pot fer allò que caldria fer o no. I la gent esperem a veure què hem de fer. En aquest esquema hi ha un consens que inclou la consciència ambiental, però també inclou la percepció que per a respondre la situació ens han de dir què hem de fer. Això també forma part del consens i té una certa lògica.

—**Lògica, en quin sentit?**

—A mi no m'agrada dir-ho perquè sembla una justificació de la inactivitat. Té una certa lògica en el sentit que la majoria de les infraestructures i institucions en què vivim són inadequades per a comportaments sostenibles. Les infraestructures, els materials socials... són fets des d'un criteri diferent del sostenible. Els humans corrents actuem dins d'aquestes infraestructures i no podem fer-ho de cap més manera. No podem fer-hi gaire. Però això justifica no fer res? No.

—**Després de tot això que hem dit, alguna pinzellada d'optimisme?**

—Les pinzellades d'optimisme les pinta l'illa de Tikopia. En el futur no sabem si hi haurà innovacions tecnològiques o polítiques que milloraran la situació. Però és clar que tenim un problema greu i una incertesa radical sobre si serem capaços de respondre-hi. Per això, caldria preocupar-se o aconsellar prudència, perquè aquesta és la base del principi de precaució.

Violeta Tena